

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет германської філології і перекладу
Кафедра англійської філології і філософії мови

СИЛАБУС

Герменевтика як лінгвофілософія розуміння

(назва навчальної дисципліни)

для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 Філологія

спеціалізація 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно),
перша – англійська

рівень вищої освіти другий (магістерський)

освітня програма Перекладознавство: професійно-орієнтовний переклад
(англійська мова і друга іноземна мова)

статус дисципліни вибіркова

Форма навчання денна, заочна

Навчальний рік 2023 / 2024

Семестр II-й

Кількість кредитів ЄКТС 3

Мова навчання українська

Форма підсумкового контролю залік

Укладач курсу: Людмила КОМІСАР, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і філософії мови.

Контактна електронна адреса: liudmyla.komisar@knl.u.edu.ua

1. Анотація навчальної дисципліни: розкривається дискусійний спектр герменевтико-методологічних проблем сучасного гуманітарного пізнання крізь призму критичного осмислення. Відбувається аналіз лінгвофілософського арсеналу герменевтики: текстової природи гуманітарного знання та його діалогічності, онтологічних інтерпретаційних механізмів розуміння, основних текстових стратегій та процедур текстового аналізу. Зміст навчальної дисципліни розкривається в одному змістовому модулі. Модуль «Герменевтика як онтологія розуміння і критика сенсу» розкриває проблеми сучасної (пост)епістемології: статус тексту між епістемологією та лінгвістикою, з орієнтирами на методологічний арсенал сучасної філософської герменевтики; дискурс-аналіз як мово-дію; інноваційний в сучасній гуманітарній епістемології напрям аналітичної герменевтики та специфіку перекладу як рефлексивного ресурсу розуміння в феноменологічному горизонті сенсу.

Значна увага приділяється практичній герменевтичній роботі з текстами, а саме критеріям виникнення розуміння, актуальним інтерпретативним процедурам та онтологічним засадам категорії значення. При цьому залучаються такі герменевтичні маркери як «історичне реконструювання», «реактуалізація», «реконтекстуалізація», «реінтерпретація», «передрозуміння». Важливе місце у курсі займає проектування теоретичного матеріалу на формування у студентів практичної здатності до здійснення методологічного аналізу власних професійних досліджень, з орієнтацією в методологічних трансформаціях сучасної науки.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану) 3 кредити ЄКТС; 90 год., у тому числі:

	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	10 год.	2 год.
семінарські заняття	20 год.	4 год.
практичні заняття	–	–
консультації	–	–
самостійна робота	60 год.	84 год.

3. Мета вивчення навчальної дисципліни: познайомити магістрів із сучасними герменевтичними парадигмами, актуальними в лінгвофілософії, залучаючи студентство до практичного застосування методологічних стратегій онтології розуміння як в майбутній професійній діяльності, так і в культурно-гуманітарному контексті.

4. Перелік тем лекційних і семінарських занять

Лекції	Семінарські заняття
1. Герменевтика як теорія і філософія розуміння. Від герменевтики тексту до герменевтики соціальної дії. Критика сенсу і онтологія розуміння (2 години)	1. Герменевтика як критика сенсу і онтологія розуміння (2 години)
2. Характеристика поля герменевтичного досвіду. Практики застосування герменевтичних процедур «історичного	2. Практики застосування герменевтичних процедур «історичного реконструювання», «реактуалізації», «реконтекстуалізації»,

реконструювання», «реактуалізації», «реконтекстуалізації», «реінтерпретації», «передрозуміння» у роботі з текстами культури (2 години)	«реінтерпретації», «передрозуміння» у роботі з текстами культури (2 години)
3. <i>Основні поняття герменевтики. Текст</i> як безпосередній предмет гуманітарного дослідження. Проблема тексту: між епістемологією і лінгвістикою (2 години)	3. <i>Основні поняття герменевтики. Текст.</i> Проблема тексту: між епістемологією і лінгвістикою (2 години)
4. <i>Основні поняття герменевтики. Розуміння</i> як універсальна культурно-логічна категорія	4-5. <i>Основні поняття герменевтики. Розуміння</i> як універсальна культурно-логічна категорія. Г.-Г. Гадамер про основні засади герменевтичного досвіду (4 години)
5. <i>Основні поняття герменевтики. Інтерпретація і значення</i> як фундаментальні проблеми сучасної герменевтики	5-6. <i>Основні поняття герменевтики. Інтерпретація і значення</i> як фундаментальні проблеми сучасної герменевтики. «Уявні експерименти» і «капельхи мислення» (4 години)
-	6-7. <i>Дискурс-аналіз</i> як провідна герменевтична стратегія в сучасних гуманітарних науках. Актуальність «моводії» (4 години)
-	8-9. <i>Переклад</i> як герменевтичний феномен і рефлексивний ресурс розуміння. Переклад і сенс. «Завдання перекладача» В. Беньяміна та «Виклик і щастя перекладу» П. Рікера (4 години)
-	10. МКР (2 години)

5. Система оцінювання курсу

В Університеті використовується модульно-рейтингова система оцінювання результатів навчання студентів. Поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності здійснюється в 4-бальній системі («відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»)). Рейтинг вираховується в рейтингових балах, а підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 4-бальною шкалою та за шкалою ЄКТС.

Контроль результатів навчання студента здійснюється у формі *вхідного поточного, рубіжного, модульного та підсумкового семестрового контролю* (заліку).

Вхідний контроль застосовується як передумова успішної організації вивчення дисципліни. Він дає змогу визначити наявний рівень знань здобувачів вищої освіти і слугує орієнтиром для реалізації індивідуального підходу в процесі викладання дисципліни та визначенні форм організації освітнього процесу і методів навчання.

Поточний контроль успішності студентів здійснюється протягом семестру. Під час опанування навчальним матеріалом модуля з кожної дисципліни оцінюються аудиторна, самостійна робота та інші види навчальної діяльності студента.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському, практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях і набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Бали, отримані здобувачами вищої освіти за результатами контролю з дисципліни, викладач занотовує в Журнал обліку роботи викладача і оголошує на кожному практичному (семінарському) занятті.

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання в межах годин, відведених на практичні (семінарські) заняття. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за певним освітнім ступенем або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти. Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр (сесію), що здійснюється з дисципліни «Аналітична філософія мови» у формі заліку.

Система оцінювання результатів навчання студентів заочної форми навчання

Семестровий контроль – контрольні заходи, що встановлюють результати навчання студентів з освітніх компонентів (навчальна дисципліна, практика, курсова робота) у терміни і у формах (іспит / диференційований залік / залік), визначених навчальним планом, робочим навчальним планом освітньої програми спеціальності, спеціалізації.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового іспиту, диференційованого заліку або заліку з конкретної навчальної дисципліни за обсягом **усього** навчального матеріалу, визначеного робочою програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом і графіком навчального процесу.

Студент вважається допущеним до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового іспиту, диференційованого заліку або заліку), якщо він виконав **усі** види робіт, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Питання про недопущення студента до семестрового контролю вирішується деканом факультету на підставі письмового подання завідувача відповідної кафедри.

Студенти складають семестрові іспити, диференційовані заліки й заліки **лише** в період заліково-екзаменаційних сесій, передбачених навчальним планом і графіком навчального процесу. Іспити, диференційовані заліки та заліки проводяться згідно з розкладом, який доводиться до відома студентів і науково-педагогічних працівників не пізніше, ніж за місяць до початку сесії. У розкладі також зазначається дата, час і місце проведення передекзаменаційних консультацій. Як виняток, через поважні причини (хвороба студента, надзвичайні сімейні обставини тощо), що підтверджено відповідними документами, декан факультету може визначити індивідуальні терміни складання іспитів, диференційованих заліків і заліків.

Декани факультетів забезпечують контроль за дотриманням усіма науково-педагогічними працівниками розкладів заліково-екзаменаційної сесії.

Для проведення заліково-екзаменаційної сесії деканати факультетів готують відомості обліку успішності студентів. Відомості підписуються деканами факультетів не пізніше, ніж за місяць до початку заліково-екзаменаційної сесії, і зберігаються в деканатах.

Науково-педагогічні працівники повинні здійснювати заходи щодо створення умов для **об'єктивного** виявлення й оцінки результатів навчання студентів – перевірки рівня володіння студентами всіма видами мовленнєвої діяльності, рівня сформованості навичок вживання мовного матеріалу та вмінь говоріння. Особливу увагу треба звертати на дотримання правил академічної доброчесності, недопущення використання здобувачами вищої освіти сторонніх джерел інформації (зокрема підказки).

Студент повинен з'явитися на залік, диференційований залік чи іспит із заліковою книжкою. Екзаменатори повинні приймати заліки, диференційовані заліки та іспити лише за наявності відомості обліку успішності, підписаної деканом факультету, та залікової книжки студента.

Екзаменатори повинні розпочинати іспити, диференційовані заліки та заліки відповідно до розкладу заліково-екзаменаційної сесії. Час і місце проведення іспиту, диференційованого заліку чи заліку дозволяється змінювати **лише** за погодженням з деканом факультету.

Перевірка письмових екзаменаційних робіт з навчальних дисциплін проводиться **лише** в приміщенні Університету і повинна закінчуватись не пізніше наступного робочого дня після проведення письмового іспиту. Результати письмового іспиту доводяться викладачем до відома студентів у **дводенний термін** після проведення іспиту / диференційованого заліку. Дата, час,

місце оголошення результатів письмового іспиту фіксуються в розкладі заліково-екзаменаційної сесії. У цей же період викладач виставляє отримані студентами оцінки в їх залікові книжки та відомість обліку успішності. Перевірені письмові екзаменаційні роботи студентів з виставленими оцінками, що засвідчені підписом екзаменатора, зберігаються на відповідній кафедрі як документи суворої звітності протягом **трьох місяців наступного семестру**. Відповідальність за це несе завідувач відповідної кафедри.

На заліку, який може проводитися усно, письмово, за допомогою комп'ютерних програм, в індивідуальній, груповій формі або фронтально, оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу здійснюється так само, як на іспиті. Викладач ставить студентові не менше двох питань, які оцінюються кожне **окремо** в 4-бальній шкалі ("відмінно" – "5", "добре" – "4", "задовільно" – "3", "незадовільно" – "2"). Потім виводиться загальна оцінка за відповідь на заліку як середнє арифметичне з оцінок за кожне питання з округленням до десятої частки. Ця оцінка помножується на коефіцієнт **20**.

За рішенням кафедри відповідно до затверджених нею критеріїв відповідь студента на кожне питання заліку може оцінюватися в багатобальній шкалі – **максимум 100 балів за весь залік**.

Отримане значення становить **підсумковий рейтинговий бал**, якому відповідає **оцінка за шкалою ЄКТС** і **оцінка за національною шкалою** ("зараховано", "не зараховано") за таблицею:

Підсумковий рейтинговий бал (кількість за 100-бальною шкалою)	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за залік
90 – 100	A	зараховано
82 – 89	B	
75 – 81	C	
66 – 74	D	
60 – 65	E	
0 – 59	FX	не зараховано

Якщо навчальним планом передбачено виконання студентами контрольної роботи з навчальної дисципліни, то ця контрольна робота є складником заліку / диференційованого заліку / іспиту і оцінюється як окреме питання заліку / диференційованого заліку / іспиту.

У залікову книжку студента викладач записує точну назву дисципліни (абревіатури не допускаються), кількість годин і кредитів, підсумкову оцінку з дисципліни за національною шкалою, кількість балів за 100-бальною шкалою і оцінку за шкалою ЄКТС, дату складання іспиту чи заліку. Кількість годин і кредитів, які відводяться на вивчення навчальної дисципліни, що виноситься на семестровий контроль (залік / диференційований залік / іспит), зазначається працівником деканату у відомості обліку успішності. Саме ці цифри викладач вносить у відповідну графу залікової книжки.

Якщо студент не з'явився на іспит / диференційований залік або залік, у відомості обліку успішності виставляється відмітка "**не з'явився**", й екзаменатор засвідчує це своїм підписом. Студент, який не з'явився на іспит / диференційований залік чи залік без поважних причин, вважається таким, що отримав незадовільну екзаменаційну та підсумкову оцінки з навчальної дисципліни.

Студенти, які під час заліково-екзаменаційної сесії (**на іспитах / диференційованих заліках / заліках**) отримали **більше двох підсумкових незадовільних оцінок з дисциплін за національною шкалою**, підлягають відрахуванню з Університету.

Студентам, які отримали під час заліково-екзаменаційної сесії (на іспитах / диференційованих заліках / заліках) **не більше двох підсумкових незадовільних оцінок**, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість до початку наступного семестру. У цьому випадку на факультеті складається графік ліквідації студентами академічної заборгованості із

зазначенням дати, часу перескладання, номера аудиторії та прізвища екзаменаторів. Графік затверджується деканом факультету і своєчасно доводиться до відома студентів і науково-педагогічних працівників факультету. Дотримання цього графіка є обов'язковим для екзаменаторів і студентів.

Студенти, які не склали іспит / диференційований залік або залік, повинні звернутися до деканату за дозволом на перескладання. Дозвіл на перескладання дає **лише** декан факультету. Аркуші успішності студента (як і відомості обліку успішності) реєструються в деканаті факультету і видаються під підпис **лише** екзаменаторам. Аркуш успішності студента без підпису декана факультету **недійсний**. Викладач **особисто** повертає аркуш успішності до деканату відразу ж після закінчення іспиту, диференційованого заліку або заліку, що відображається в письмовому вигляді у відповідному журналі.

Перескладання іспиту / диференційованого заліку або заліку дозволяється не більше двох разів із кожної дисципліни: один раз викладачеві, другий раз – комісії, яка створюється деканом факультету за поданням завідувача відповідної кафедри.

При позитивному результаті **повторного** складання іспиту / заліку / диференційованого заліку такому студенту виставляється **підсумкова** оцінка з дисципліни за національною шкалою **лише** “задовільно”, за шкалою ЄКТС – **E**, а у відомості обліку успішності в графі “**Кількість балів за 100-бальною шкалою**” виставляється **60 балів**.

Якщо студент під час першого перескладання отримав оцінку “**незадовільно**” (іспит) чи оцінку “**не зараховано**” (залік), то в аркуш успішності, крім цієї оцінки, йому виставляється оцінка **FX** за шкалою ЄКТС. У випадку отримання студентом під час другого перескладання оцінки “**незадовільно**” (іспит) чи оцінки “**не зараховано**” (залік), в аркуші успішності студентів, крім зазначеної оцінки (відмітки), виставляється оцінка **FX** за шкалою ЄКТС.

Присутність на іспитах / диференційованих заліках / заліках сторонніх осіб без дозволу ректора чи проректора з навчально-виховної роботи не дозволяється.

5.1.Форми та критерії оцінювання студентів:

- **семестрове оцінювання:** поточне оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на 10^1 . Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Форми семестрового оцінювання студентів:

1. **тест** (критерії оцінювання: тест оцінюється шляхом визначення якості виконання конкретних завдань);
2. **індивідуальні та колективні проекти** (критерії оцінювання: див. таблицю);
3. **усне і письмове опитування** (критерії оцінювання: див. таблицю);
4. **колоквіум** (критерії оцінювання: див. таблицю);
5. **експрес-контроль** (критерії оцінювання: експрес-контроль оцінюється шляхом визначення якості виконання конкретних завдань).

Критерії оцінювання аудиторної роботи студента (на семінарському занятті)

Грунтова систематизована, творча, логічно впорядкована відповідь	«відмінно»

¹ Наприклад, протягом семестру студент отримав за аудиторну та самостійну роботу такі оцінки: «5», «3», «5», «4», «5», «4» Середня арифметична оцінка становить **4,33**, з округленням до десятої частки – **4,3**. Отриману оцінку множимо на **10: 4,3x10=43**. Це число є рейтинговим балом студента за роботу протягом семестру.

з елементами інновацій	
Продуктивна (алгоритмічна), але недостатньо вичерпна відповідь	«добре»
Репродуктивна відповідь	«задовільно»
Фрагментарна, не аргументована відповідь	«незадовільно»
Відсутність на занятті	«0»

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Грунтовна систематизована, творча, логічно впорядкована відповідь	«відмінно»
Продуктивна (алгоритмічна), але недостатньо вичерпна відповідь	«добре»
Виконане за репродуктивним рівнем складності	«задовільно»
Завдання не виконане	«незадовільно»
Відсутність завдання	«0»

Критерії оцінювання результатів виконання модульної контрольної роботи

Повна ґрунтовна систематизована відповідь з елементами інновації;	«відмінно»	50 балів
повна правильна відповідь, не завжди систематизована, із незначними неточностями, з продуктивними елементами (перераховані всі відношення між поняттями);	«добре»	40 балів
репродуктивне відтворення навчального матеріалу; неповна правильна відповідь (надані не всі необхідні уточнення щодо тлумачення понять, перераховані не всі відношення між поняттями); фрагментарна відповідь без жодних коментарів; відповідь містить помилки;	«задовільно»	30 балів
містить помилки та прогалини у знаннях; частково перераховані відношення між поняттями, наявні безуспішні спроби виконати завдання;	«незадовільно»	20 балів
відсутність відповіді.		0 балів

6. Рекомендовані джерела:

Основна (навчально-методична):

1. Богачов, А. (2021). Онтологія розуміння (філософська герменевтика). *Підручник для студентів філософського факультету*. Київ: ВПЦ «Київський університет», Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. URL: http://www.phildep.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/Kafedry/Philosophy/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%87%D0%BE%D0%B2_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2021.pdf
2. Бондарчук, І. А., Комісар, Л. П. (2014). Логіка і методологія наукового пізнання (гуманітарні науки): *навчально-методичний посібник*. Київ: ЛОГОС. URL: <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AJU4F1HZ7ywOzfo&cid=3A2CA1281D4ADF22&id=3A2CA1281D4ADF22%21450&parId=3A2CA1281D4ADF22%21449&o=OneUp>
3. *Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей*. (2011-2016). Том 1-4 / Кассен Б. (Укл.). Київ, ДУХ І ЛІТЕРА.
4. Комісар, Л. П. (2017). Розуміння / інтерпретація: панорама методологічних пошуків в (пост)епістемології гуманітарних наук. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. № 122. 209-213. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=147>

5. Комісар, Л. П. (2021). Тріада «розуміння – пояснення – пізнання» в «герменевтичній ситуації» сучасної епістемології. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. № 161. (Ч. 2. Філософські науки.) 32-36. URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=248>
6. Комісар, Л. П. (2022). Метадисциплінарність сучасної філософії в оптиці практичних вимірів. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. № 2 (36). 45-50. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/16970>
7. Левігін, Д. (2020). *Структуроване мислення. Ясний розум в інформаційному хаосі.*; пер. з англ. Р. Шияна. Київ: Наш формат.
8. Рослінг, У., Рослінг-Рьонльонд, А, Рослінг, Г. (2019). *Фактологія. 10 хибних уявлень про світ, і чому все набагато краще, ніж ми думаємо*. Київ: Наш формат.
9. Сібоні, О. (2021). *Досить уже помилок. Як наші упередження впливають на наші рішення*; пер. з англ.. М. Марченко. Київ: Лабораторія.
10. Сілвер, Н. (2018). *Сигнал та шум. Чому більшість прогнозів виявляються хибними*; пер. з англ. Київ: [KM-Букс](#).

Основна (першоджерела):

1. *Антологія сучасної філософії науки, або усмішка ASIMO*. (2017). / За науковою редакцією В.П. Мельника та А.С. Синиці. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
2. Беньямін, В. (2002). *Завдання перекладача / Вибране*; переклав з нім. Юрій Рибачук. Львів: Смолоскип. С. 23- 36. .
3. Богачов, А. (2012). *Досвід і сенс*. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА.
4. Гадамер, Г.-Г. (2000). Значення гуманістичної традиції для гуманітарних наук / *Істина і метод. Основи філософської герменевтики*. Т. 1. / Пер. з нім О. Мокровольського. К.: Юніверс. С. 13-48.
5. Гадамер, Г.-Г. (2000). Основні риси теорії герменевтичного досвіду / *Істина і метод. Основи філософської герменевтики*. Т. 1. / Пер. з нім О. Мокровольського. К.: Юніверс. С. 247-279.
6. Гусерль, Е. (2020). Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії. / Книга 1. *Загальний вступ до чистої феноменології*; Пер. з нім. В. Кебуладзе. Харків: Фоліо.
7. Кассен, Б. (2009). *Перекладати. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей*, 1, 254-270.
8. Кант, І. (2022). *Критика сили судження* / Пер. з нім. В. Терлецького. Київ: Темпора.
9. Рікер, П. (2011). Виклик і щастя перекладу. *Логос*, 5-6, 148-153.
10. Єрмоленко, А. (2021). Інтеріоризація інтерсуб'єктивності в «Я»-концепті та співвідповідальність у трансцендентальній прагматиці. (Сучасна філософія розуму: перспективи розвитку). *Філософська думка*. № 6. 6-15. <https://doi.org/10.15407/fd2020.06.006>
11. *Класики філософії мови від Платона до Ноама Хомського* (2008) / (Ред.). / Пер. з нім. А. Богачова, І. Іващенко, К. Ткаченка. Київ, Курс.
12. *Bowell, T., Cowan, R., Kemp, G. (2020). Critical Thinking. A Concise Guide*. Взято з: <https://www.routledge.com/Critical-Thinking-A-Concise-Guide/Bowell-Cowan-Kemp/p/book/9780815371434>

Додаткова:

1. *Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку*. (2014). / За науковою редакцією А.С. Синиці. Львів: Літопис.
2. Богачов, А. (2020). Гусерлеві феноменологічні осяяння в українському викладі / А. Богачов, А. Вахтель, В. Кебуладзе, В. Терлецький. *Філософська думка*. № 1. 135-138.
3. Вахтель, А. (2019). Сучасна українська феноменологічна термінологія і підходи до перекладу «Картезіанських медитацій» Едмунда Гусерля. *Sententiae*. Том 38:2. 37-50.

11. Йосипенко, О. (2018). «Прояснення» vs «пояснення»: методологічні рефлексії Вітгенштайна щодо людської природи (французька перспектива). *Sententiae*. Том 37:2. 93-107. URL: <https://sententiae.vntu.edu.ua/index.php/sententiae/article/view/411/379>
12. Комісар, Л. П. (2012). Дискурс-аналіз як філософсько-методологічна стратегія в сучасних гуманітарних науках. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. № 1 (15). 21-25. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/VisnikPK/article/view/9105>
4. Комісар, Л. П. (2013). Епістемологічний статус Тексту: респонсивні практики сучасного гуманітарного пізнання. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Випуск 9 (127). 189-202.
5. «Медитації» Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень (2021). / Жан-Марі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-К. (Ред.). / Пер. з фр. і лат. О. Хоми та А. Баумейстера. Київ, ДУХ І ЛІТЕРА.
6. Петрушенко, В. (2018). Структура та розвиток знання: закономірності пізнавального процесу. *Гуманітарні візії*. Том 4. Число 2. 46-50.
7. Пучкова, Д. (2020). Постнекласичний тип раціональності: полі-, між-, транс- та метадисциплінарність. *Вісник національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. Том 32. № 2. 93-97.
8. Churchland, Patricia S. (2011). *Braintrust: What Neuroscience Tells Us about Morality*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
9. Goldman, A. (2014). *Epistemology: a Contemporary Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
10. Hutto, D. D. (2010). *Analytic Philosophy: The History of an Illusion*. *Philosophical Investigations*. Vol. 33. № 2. P. 187-191.
11. Noel Moore & Richard Parker. *Critical Thinking* (9th ed.). (2009). NY: Columbia University Press.
12. *The Discourse Studies Reader: Main currents in theory and analysis*. (2014). / ed. by Johannes Angermuller, Dominique Maingueneau and Ruth Wodak. John Benjamins. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam / Philadelphia.
13. Willson, W.K. (2019). *The Essentials of Logic*. New Jersey. P. 9-19.

7. Додаткові Інтернет-ресурси:

1. Електронна бібліотека Гумер. URL: <http://www.gumer.info/>
2. Електронна бібліотека Іхтіка. Багато філософської літератури: книжки, автореферати, дисертації, статті, збірники матеріалів конференцій і підручники з філософських дисциплін. URL: <http://ihtika.netl>.
3. Логічні помилки. (2023). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QwGli3eLsVY>
4. Поведінкова етика. (2021) / Серія університетських модулів: Добročесність та етика. Організація Об'єднаних націй. Відень. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_8_final_UK_R.pdf
5. Усуваємо суперечливість у міркуваннях. (2023). URL: <https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR3C69u12gQdoSTL-A0YRHY9vIFrCn7-DUndLqPTgh9mmh59cIoJV00Qbc&v=TuJE1y9DzbE&feature=youtu.be>
6. Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою). URL: <http://plato.stanford.edu/>